

Deze 'rode draad' notitie is onderdeel van het werk van SQM, ict-oplossingen voor sociale kwesties. Sqm brengt informatie en ervaringen samen over de inzet van ict ter vergroting van sociale kwaliteit. Meer informatie over de inzet van ict voor de bevordering van veiligheid is te vinden op <http://www.sqm.nl> Deze notitie is geschreven door Lilian Linders en Jan Steyaert, medewerkers van Fontys Hogescholen.

Kenniscentrum Grote Steden
Laan van N.O. Indië 300
2593 CE Den Haag
Postbus 90750
2509 LT Den Haag

telefoon +31(0)70 344 09 65
fax +31(0)70 344 09 67
e-mail <mailto:info@sqm.nl>

ICT voor de zappende vrijwilliger

Einde schooljaar 2001-2002, de ouderraad van onze basisschool zoekt een nieuwe secretaris want de kinderen van de huidige secretaris gaan naar het voortgezet onderwijs. Helaas, geen kandidaten. Mensen hebben geen tijd, geen zin, laten zich niet strikken. Lente 2003, onze ouderraad organiseert een quizavond en we vragen ouders die willen meehelpen, met name achter de bar: 16 kandidaten. We drinken veel, maar zo veel...? Waarom kan niemand van die 16 tappers verleid worden om secretaris te worden? Waar gaat dit heen met vrijwilligers?

Vrijwilligerswerk wordt gezien als een belangrijke vorm van sociaal kapitaal. De behoefte van de 'nieuwe vrijwilliger' sluit echter vaak niet meer aan bij het profiel waarnaar veel vrijwilligersorganisaties op zoek zijn. Vrijwilligers zoeken tegenwoordig vaak kortdurende flexibele klussen die lang niet overal aangeboden worden. Hierdoor worden vacatures vaak niet opgevuld, terwijl tegelijkertijd de vraag naar vrijwilligers in onze samenleving toeneemt.

In deze rode draad nemen we het veranderende karakter van vrijwilligerswerk onder de loep en kijken we of ict kan helpen om de kloof tussen de vraag van organisatie en het aanbod van vrijwilligers te dichten.

Daarvoor bespreken we eerst wat cijfers over het aandeel van vrijwilligerswerk in Nederland, zappen we naar de nieuwe vrijwilliger, kijken we wat voor vrijwilligersbeleid er op dit moment ligt en zoomen we in op diverse initiatieven die vrijwilligers werven of uitzenden.

Miljoenen vrijwilligers in Nederland

Er zijn in Nederland heel veel mensen die zich door middel van vrijwilligerswerk inzetten voor de gemeenschap¹:

- Nederland telt tussen de drie en vier miljoen vrijwilligers;
- Wekelijks besteden ze gemiddeld vijf uur aan vrijwilligerswerk;
- De meeste vrijwilligers zijn tussen 35 en 55 jaar oud;
- Vrijwilligerswerk heeft ook een economische waarde. Berekeningen voor Nederland lopen uiteen van bijna 5 miljard tot ruim 14 miljard euro per jaar.

Ondanks bezorgde geluiden over teruglopende betrokkenheid van mensen bij de samenleving en parallel daaraan teruglopende betrokkenheid bij vrijwilligerswerk blijkt uit onderzoek dat het aandeel van de bevolking in vrijwilligerswerk niet afneemt. Onderstaande tabel laat zien dat hoewel er interne verschuivingen zijn in deelname aan soort vrijwilligerswerk, er geen dalende trend te zien is in de totale deelname aan vrijwilligerswerk.

¹ Te vinden op de website van het ministerie van VWS: "Vrijwilligerswerk, cijfers en trends" <http://www.minvws.nl/thema.html?folder=194>

² Dekker, P., 2000, 'Sociale en politieke participatietrends', op te halen via <http://www.tilburguniversity.nl/globus/people/professors/pubdekker.html>

³ Zie ook de periodieke uitgave 'Dokumentatie': Beleid voor vrijwilligerswerk in Nederland op <http://www.minvws.nl/documents/dsb/Folder/doc16Ned.pdf>

⁴ PON (1999) Sociale participatie in Noord-Brabant: vrijwilligerswerk en informele hulp in perspectief, te verkrijgen via www.pon-noord-brabant.nl

⁵ startnotitie voor de commissie ter stimulering van het lokaal vrijwilligersbeleid: www.vrijwilligersbeleid.nl/

⁶ RMO stelt in 'Uitsluitend Vrijwillig' (1997) dat vrijwilligersorganisaties er niet altijd in slagen voldoende mensen bereid te vinden zich voor vrijwillige en onbetaalde zaken in te zetten.

Ook het tijdsbeslag dat vrijwilligerswerk inneemt daalt niet². Wel zijn bepaalde groepen in de samenleving ondervertegenwoordigd: jongeren, allochtonen, mensen met een lage sociale participatie zoals werklozen en mensen met functiebeperkingen. Onder deze groepen is nieuw potentieel te vinden dat gerecruteerd kan worden.

Vrijwilligers als percentage van de bevolking van 18 jaar en ouder, 1980-1998 ³					
	1980	1986	1992	1997	1998
Jeugd-clubhuiswerk	3	4	4	4	4
School	5	11	9	9	9
Sportvereniging	13	16	13	12	14
Hobbyclub	15	11	8	5	6
Cultuur	6	8	7	5	5
Kerk, Levensbeschouwing	7	9	9	9	9
Beroeps-, vak-, standsorganisatie	3	4	4	4	3
Politiek, politieke partij	2	2	2	1	1
Vrouwenbeweging, -bond, -café	2	3	2	-	-
Overig maatschappelijk doel	1	3	4	-	-
Totaal	35	38	36	37	35

Bron: CSB/SCP (Diverse leefsituatiesurveys, gewogen uitkomsten)

Zappen tussen klussen

Hoewel het aantal mensen dat bereid is om zich in te zetten voor de samenleving niet erg is veranderd, zijn de motieven om vrijwilligerswerk te doen dat wel. Vroeger was plichtsgevoel tegenover de medemens of de samenleving een belangrijke drijfveer. Nu moet vrijwilligerswerk vooral leuk zijn en speelt filantropie nauwelijks meer een rol.⁴ Behoorlijk wat mensen doen ook vrijwilligerswerk om andere mensen cq. vrijwilligers te ontmoeten, als een verrijking en verfrissing van hun sociale netwerk, als een aanvulling op contacten met burens, familie en collega's. De moderne vrijwilliger bindt zich niet meer voor het leven aan een bepaalde organisatie. Hij 'zapt' heen en weer tussen verschillende klussen en organisaties. Voor een relatief grote groep mensen is dat interessanter dan op vaste dagen of uren ingezet te worden. De agenda is immers druk druk druk ...

Tegelijkertijd groeit de behoefte aan vrijwilligers. Er wordt steeds meer een beroep gedaan op vrijwilligersorganisaties en hun vrijwilligers om bepaalde vragen in de samenleving op te lossen. Dat geldt voor alle maatschappelijke sectoren, van veiligheid tot kinderopvang tot de zorgsector.⁵ De hele vermaatschappelijking van de zorg is niet alleen een extramuralisering, maar ook een overdracht van professionele zorg naar het vrijwilligerswerk. Deze toenemende vraag leidt weer tot een grotere behoefte aan ondersteuning van vrijwilligers.

Het is dus niet zo vreemd dat een aantal al langer bestaande vrijwilligersorganisaties klaagt over een gebrek aan belangstelling.⁶ Er blijkt een kloof te zijn ontstaan tussen de vraag van organisaties naar een bepaald soort vrijwilliger (iemand die zich committeert voor langere tijd) en de manier waarop de burger zich zou willen inzetten: als 'vrijtijdsnomade'. Het hele vrijwilligersvraagstuk is dus voornamelijk kwalitatief, en niet zo zeer kwantitatief.

Overheidsbeleid

Dat vrijwilligers niet dezelfde zijn als pakweg 30 jaar geleden komt ook tot uitdrukking in het overheidsbeleid. Het huidige vrijwilligersbeleid zoals bepaald in de Welzijnsnota 1999-2002 wil inspelen op de uitdagingen die de veranderingen in de samenleving met zich meebrengen. Het ministerie van VWS heeft de Commissie Lokaal Vrijwilligersbeleid opgericht om het vrijwilligerswerk een impuls te geven. Deze commissie moet gemeenten en provincies achter de broek zitten zodat ze een actiever vrijwilligersbeleid gaan voeren. Om lokale vrijwilligers te ondersteunen, is de Tijdelijke Stimuleringsregeling Vrijwilligerswerk in het leven geroepen. Deze commissie heeft een pot geld van 11 miljoen euro per jaar te verdelen, waar bijna 400 gemeenten en provincies gebruik van maken. Het geld wordt besteed aan scholing en training van vrijwilligers en het behouden en werven van nieuwe vrijwilligers. Gemeenten en provincies kunnen alleen aanspraak maken op dat geld als ze eenzelfde bedrag investeren, waardoor in feite zelfs het dubbele bedrag beschikbaar is.

Stimuleert internet vrijwilligerswerk ?

Stel, je kind is betrokken bij een verkeersongeval en komt terecht op de 'intensive care' van het ziekenhuis. Naast professionele hulp van artsen en verpleegkundigen, krijg je daar ook de steun van zg. 'gastvrouwen', vrijwilligers die in het ziekenhuis je met raad en daad bijstaan in moeilijke tijden.

In een situatie waar steeds minder mensen zich op deze manier als vrijwilligers willen inzetten, ontstaat een digitaal alternatief. Je kan immers met dit soort vragen en behoefte aan ondersteuning terecht bij <http://www.oudersonline.nl>. Daar zijn nog tig medeburgers bereid zich vrijwillig in te zetten in het delen van informatie, het uitwisselen van ervaringen e.d., om hun expertise als ervaringsdeskundige beschikbaar te stellen.

Ook op bijna elk ander terrein kan je een website of discussielijst vinden waarop mensen elkaar ondersteunen, vaak op hele praktische wijze, soms ook op het emotionele vlak. Internet laat een nieuwe vorm van vrijwilligerswerk, aangepast aan de druk druk agenda, opbloeien. Die kan nooit de andere vorm van vrijwilligerswerk overnemen (in het ziekenhuis wil je immers nog steeds wel een luisterend oor), maar wel aanvullen.

Ook aan de overkant van de Noordzee maakt men zich zorgen over een tekort aan vrijwilligers. De Britse overheid is een nationale campagne gestart om mensen over te halen hun kostbare tijd aan vrijwilligerwerk te besteden. Ze wil dat onder meer bereiken door het internet te gebruiken: <http://www.timebank.org.uk>. Met deze 'tijdbank' speelt ze handig in op het fenomeen dat mensen tegenwoordig erg zuinig op hun tijd zijn. Daarom wordt in deze campagne de boodschap verspreid dat het investeren van tijd in vrijwilligerswerk de kwaliteit van het leven kan verbeteren. Vrijwilligers worden 'TijdGevers' genoemd, tijd die ze kunnen opgeven bij de tijdbank.

Het is in Nederland geen expliciet beleid om ICT in te zetten als middel om 'de nieuwe vrijwilliger' over de streep te trekken, of om ondervertegenwoordigde groepen zoals jongeren beter te bereiken. Toch is het aanbod van websites die zich richten op het informeren van vrijwilligers over wet- en regelgeving, het aanbieden van cursussen en trainingen en het matchen van vraag en aanbod groot.

Vrijwilligersbanken op internet

Het bouwen van een websites om vrijwilligers te informeren en vraag en aanbod bij elkaar te brengen ligt voor de hand en gebeurt ook wereldwijd. In de Verenigde Staten zijn vele succesvolle websites te vinden die vraag en aanbod in vrijwilligerswerk matchen. Via de Amerikaanse website <http://www.volunteermatch.org> kun je via je postcode het aantal

vacatures in vrijwilligerswerk in je eigen regio opzoeken. Tevens is het mogelijk op organisatie te zoeken. Alleen al in 2001 zijn hiermee 600.0000 vrijwilligers succesvol bemiddeld. De variatie in soorten vrijwilligerswerk is oneindig. Alle typen werkzaamheden, van kortdurend tot langdurend, in alle sectoren zijn er te vinden. <http://www.pointsoflight.org/centers/centers.cfm>, is een grote coördinerende portal die doorsluist naar vrijwilligersbanken in de verschillende Amerikaanse Staten. De site biedt algemene informatie over events en

trainingen etc. De vergelijkbare Engelse website <http://www.serviceleader.org> biedt cursusmateriaal over vrijwilligerswerk en achtergrondinformatie. Het is verder een portal naar de talloze andere Engelse vrijwilligersdatabanken

De Nederlandse Organisatie voor Vrijwilligers (NOV)⁷ heeft het Vrijwilligersplein opgezet: <http://www.vrijwilligersplein.nl>. Deze site is gericht op iedereen die informatie zoekt op het gebied van vrijwilligerswerk in Nederland. Vrijwilligersplein informeert over de mogelijkheden die vrijwilligerswerk biedt en de wijze waarop van deze mogelijkheden gebruik gemaakt kan worden. Het Plein wil ook een ontmoetingsplein zijn waar vrijwilligers en organisaties elkaar kunnen ontmoeten. De site heeft zelf een rubriek vraag en aanbod en verwijst tevens naar de site van de vrijwilligerscentrale: <http://www.vrijwilligerscentrale.nl>.

■ www.volunteermatch.org

⁷ www.nov.nl . Haar britse tegenhanger is te vinden via www.volunteering.org.uk

De vrijwilligerscentrale heeft meer dan 130 vestigingen die bemiddelen tussen vrijwilligersorganisaties en ruim drie miljoen vrijwilligers. Ze brengen deze bemiddeling tot stand door persoonlijke inzet, gerichte projecten en via hun lokale vacaturebanken. Ze hebben meestal zo'n 5000 à 6000 jobs in hun bestand. De vrijwilligerscentrale linkt naar alle lokale vrijwilligersbanken. Een deel daarvan heeft een internetsteunpunt en biedt de vacatures digitaal aan. Een van de rubrieken is 'korte projecten'. Een kleine check leverde op dat het aanbod van vacatures voor kortdurende projecten minimaal is.

Het digitale uitzendbureau

En initiatief dat expliciet inspeelt op de 'zappende vrijwilliger' is het digitale uitzendbureau 'Freeflex'.⁸ De naam zegt het al, FreeFlex bemiddelt als een soort uitzendbureau in korte, afgebakende klussen voor vrijwilligers. Het is een project van de Stichting vrijwilligers management (SVM)⁹. Met dit driejarige project speelt SVM slim in op de veranderende tijdsbesteding van mensen en de behoefte aan flexibiliteit. FreeFlex geeft een ruim aanbod aan klussen die leuk zijn om te doen en die eventueel relevante ervaring kunnen opleveren voor de arbeidsmarkt. Freeflex heeft inmiddels 11 vestigingen door het hele land.

De SVM heeft samen met vrijwilligersorganisaties en softwarefabrikanten een database managementsysteem ontwikkeld, gericht op de flexibele vrijwilliger. Het systeem helpt bij het plaatsen van mensen in de juiste functie op het juiste moment.¹⁰

In dergelijke digitale uitzendbureau's voor vrijwilligers is niet alleen een handzaam overzicht van vraag en aanbod beschikbaar, maar ontstaan ook nieuwe mogelijkheden tot 'matching'. Je kan als vrijwilliger aangeven welk tijdsbudget je beschikbaar hebt en vermijdt daardoor al te grote claims op je agenda. Je kan ook een selectie maken op de regio waarin je actief wil zijn.

Virtueel vrijwilligerswerk

Het summum van de combinatie ICT en vrijwilligerswerk is wanneer niet alleen vraag en aanbod beschikbaar zijn op internet maar ook het werk zelf geheel (of gedeeltelijk) thuis vervuld kan worden. We hebben het dan over virtueel vrijwilligerswerk.

Bij de eerdergenoemde website <http://www.serviceleader.org> wordt virtueel vrijwilligerswerk aangeboden. Het gaat hier om vrijwilligerswerk dat totaal anders is dan het traditionele vrijwilligerswerk. Het zal dus ook andere groepen mensen aanspreken, en daarmee nieuw potentieel voor de vrijwilligersmarkt kunnen aanboren. Het werk kan zeer flexibel in de eigen tijd ingevuld worden en is ook geschikt voor mensen met functiebeperkingen. Ook de Nederlandse Vrijwilligerscentrale heeft een categorie virtueel vrijwilligerswerk. Het aanbod is nog klein: op 13 mei 2003 waren er precies 2 vacatures landelijk beschikbaar.

Vertalen is een bezigheid die bij uitstek geschikt is om thuis achter de PC te doen. Vooral in kleine non-profit organisaties is grote behoefte aan gratis vertaalfaciliteiten. Het Nederlands Platform Ouderen en Europa is op deze vraag ingesprongen ontwikkelde in 2001 in samenwerking met het Tolken en Vertalersgilde een website, www.gilde-online.nl, als senioren vertaalservice voor non-profit organisaties.¹¹

Letskringen op internet

In 1993 richtte Strohalm de eerste ruilkring in Nederland op: Noppes in Amsterdam. Sindsdien ontstonden talloze ruilkringen van LETS (Lokale Economische Transactie Systemen). Een LETSKring is een plaatselijk ruilsysteem waarbinnen de leden van het netwerk met gesloten beurs goederen en diensten uitwisselen. Om de ruilhandel eerlijk te laten verlopen wordt er aan de hand van een fictieve rekeneenheid een waarde toegekend aan de producten of diensten (noppes, nix, moos, druppels, etc). Het uitruilen van diensten is verwant aan vrijwilligerswerk. Inmiddels zijn er in Nederland 8000 deelnemers actief in 125 LETSKringen. Sinds 2002 functioneert de Stichting LETSland als overkoepelende organisatie voor deze kringen: <http://www.letsland.nl>. Deze website verwijst naar vele Nederlandse LETSKringen in Nederland.

⁸ www.freeflex.nl

⁹ www.svmgroep.nl

¹⁰ Dit project valt onder het programma technologie en Samenleving van EZ: <http://www.senter.nl/asp/page.asp?id=i000000&alias=tens>

¹¹ Dit project valt onder het programma Technologie en Samenleving van EZ: <http://www.senter.nl/asp/page.asp?id=i000000&alias=tens>

¹² Een aantal websites van LETSkringen zijn: <http://www.flowman.nl/letswier.htm> en <http://home.wanadoo.nl/anshupkes> en in België: <http://www.letsvlaanderen.be>

LETSkringen zijn wereldwijd actief. <http://www.lets-linkup.com> is een internationale portal die de weg wijst naar 1500 LETSgroepen wereldwijd. Dit is een van de weinige LETSkringen die ook een rubriek vraag en aanbod van diensten aanbiedt. Sommige Nederlandse LETSkringen hebben wel een website, maar slechts enkele faciliteren het afstemmen van vraag en aanbod.¹² Een aantal LETSkringen zijn inmiddels wel een heel eind hiermee, zoals LETSkring Noppes in Amsterdam: <http://www.noppes.nl>. Veel LETSkringen hebben alleen een E-mail adres, terwijl de rest wordt geregeld via de telefoon of een persoonlijk bezoekje.

Conclusies

Er zijn nog steeds veel mensen maatschappelijk actief als vrijwilliger. De ontwikkeling dat nieuwe vrijwilligers op grond van andere motieven ingezet willen worden is al een tijd aan de gang. Zowel de overheid als diverse ICT initiatieven spelen in op deze ontwikkelingen. Het blijkt dat vooral internet een uitstekend instrument is om nu nog braakliggend sociaal kapitaal te verzilveren. Informatie op internet kan snel en gemakkelijk geactualiseerd worden, vraag en aanbod snel bij elkaar brengen en de zoektocht naar nieuw potentieel vergemakkelijken. Juist jongeren, een groep die duidelijk minder participeert in vrijwilligerswerk dan andere leeftijdsgroepen, zijn via internet goed aan te spreken. Een initiatief als Freeflex speelt hier prachtig op in. Organisaties die kampen met een gebrek aan vrijwilligers zullen kritisch moeten zoeken naar mogelijkheden om taken die ze aanbieden in kleinere eenheden op te delen. Een tijdbank zoals in de UK maakt bovendien zichtbaar hoeveel tijd mensen willen investeren, en geven organisaties de mogelijkheid hun vraag hierop af te stemmen. Ook digitaal vrijwilligerswerk, in Nederland nog klein van omvang, biedt veel kansen voor de nieuwe vrijwilliger, omdat het mensen de mogelijkheid biedt om de tijd die ze eraan kunnen besteden in stukjes in te delen zoals het hen zelf uitkomt. Bovendien ook heel geschikt voor mensen met functiebeperkingen.

WWW.SQM.NL
